Joanneke Prenger & Anouk de Kleijn
SLO, landelijk expertisecentrum voor het curriculum
Contact: j.prenger@slo.nl
a.dekleijn@slo.nl

Van wettelijke bedoeling naar betekenisvol taalonderwijs: leerlijnen Nederlands

1. Inleiding

Zowel in Vlaanderen als in Nederland zijn de doelen voor het (taal)onderwijs geactualiseerd (AHOVOKS 2026; SLO 2026a; 2026b). In deze doelen staat beschreven wat leerlingen moeten kennen en kunnen op bepaalde momenten in hun schoolloopbaan. Scholen hebben de vrijheid om hun onderwijs vorm te geven op een manier die past bij hun eigen context, leerlingenpopulatie en onderwijsvisie, mits ze daarbij voldoen aan de wettelijke kerndoelen en examenprogramma's. Om deze doelen te realiseren ontwikkelen ze hun eigen curriculum: ze maken keuzes en afspraken over het traject dat leerlingen bij hen op school doorlopen om deze kennis, vaardigheden en houdingen te ontwikkelen.

De actualisatie van de kerndoelen vraagt van schoolteams dat zij hun bestaande curriculum opnieuw bekijken. Het curriculum dat in de loop der jaren met zorg is ontwikkeld, moet worden herijkt aan de hand van de vernieuwde doelen. Dat nodigt uit tot een gezamenlijk gesprek over het onderwijsaanbod: welke keuzes passen bij de ambities van de school, wat willen we behouden en wat gaan we bewust anders doen? Voor iedere school ziet die afweging er anders uit, afhankelijk van de eigen context en uitgangspunten.

SLO ontwikkelt nieuwe leerlijnen bij de kerndoelen van alle leergebieden om schoolteams te ondersteunen bij dit proces. De leerlijnen schrijven niet voor hoe scholen hun onderwijs moeten organiseren, maar laten zien aan welke leerinhouden leerlingen in de verschillende leerjaren kunnen werken. Zo kunnen leerlingen stap voor stap de beoogde kennis, vaardigheden en ervaringen opdoen die in de kerndoelen staan beschreven. Doel is om scholen te helpen om het traject dat leerlingen doorlopen op hun school aan te passen of te vernieuwen.

In deze tekst beschrijven we kort hoe het ontwikkelproces voor het leergebied Nederlands verloopt en welke keuzes we hebben gemaakt. Daarnaast schetsen we de opbouw van de leerlijnen Nederlands.

2. De ontwikkeling van de leerlijnen voor het leergebied Nederlands

De ontwikkeling van de leerlijnen voor het leergebied Nederlands is een complexe opgave. Taalontwikkeling verloopt immers niet in een rechte lijn, maar grotendeels concentrisch: leerlingen bouwen voort op eerder opgedane kennis en vaardigheden, terwijl de complexiteit ervan geleidelijk toeneemt. Die complexiteit wordt bepaald door factoren als onderwerp, abstractieniveau, formulering, taalgebruik en context. Daardoor is vooraf niet precies vast te leggen welke tekst een leerling aan het einde van een leerjaar moet kunnen lezen of waarover een leerling moet kunnen schrijven. Wel is duidelijk dat leerlingen gedurende hun schoolloopbaan werken met steeds complexere teksten, boeken en taken, en zelf steeds beter leren formuleren, structureren en afstemmen op doel, publiek en context. Dat maakt van de leerlijnen Nederlands dan ook geen strak stappenplan. Wel maken ze zichtbaar hoe de ontwikkeling van leerlingen zich in de tijd kan verdiepen en verbreden.

Om de bruikbaarheid van de leerlijnen te waarborgen, denkt een klankbordgroep van leraren, taalcoördinatoren en vakexperts uit het basis- en voortgezet onderwijs gedurende het hele ontwikkelproces mee. Weer andere onderwijsprofessionals hebben de eerste concepten tijdens de consultatiefase in het voorjaar van 2026 van feedback voorzien (SLO 2026d). Deze feedback is belangrijke input voor de verdere doorontwikkeling van de leerlijnen.

3. Van negen kerndoelen naar vijf leerlijnen

Het doel van de negen kerndoelen Nederlands is dat leerlingen taalcompetent de school verlaten. Taalcompetentie omvat een samenhangend geheel van kennis, vaardigheden en attitudes die zich gedurende de schoolloopbaan verdiepen en verbreden (Vanhooren e.a. 2017; SLO 2025). Daarom staan de kerndoelen in de onderwijspraktijk nooit op zichzelf: in rijk, betekenisvol en samenhangend taalonderwijs werk je altijd aan meerdere kerndoelen tegelijk. De kerndoelen beschrijven welke kennis, vaardigheden en ervaringen leerlingen nodig hebben om taalcompetent te worden en zijn zo geformuleerd dat zij in samenhang kunnen worden gebruikt bij het ontwerpen van het curriculum en onderwijsactiviteiten. De leerlijnen sluiten daarbij aan door kerndoelen met elkaar te verbinden en zo houvast te bieden bij het vormgeven van samenhangend taalonderwijs. Voor het leergebied Nederlands ontwikkelen we daarom vijf leerlijnen:

1. de leerlijn Teksten begrijpen (kerndoel 1, 2 en 5);
2. de leerlijn Teksten produceren (kerndoel 1, 3 en 5);
3. de leerlijn Gesprekken voeren (kerndoel 1, 4 en 5);
4. de leerlijn Taal (kerndoel 1, 6 en 7);
5. de leerlijn Literatuur (kerndoel 1, 8 en 9).

4. De opbouw van de leerlijnen

Elke leerlijn begint met een beknopt overzicht van de doorlopende ontwikkeling van leerlingen binnen het thema van de leerlijn: van de voorschoolse educatie tot en met de onderbouw van het voortgezet onderwijs. In de leerlijn Literatuur ligt de focus bijvoorbeeld op het opdoen van literaire ervaringen en het ontwikkelen van inzicht in literatuur. Vervolgens beschrijft de leerlijn vanuit kerndoel 1 hoe de school met onderwijsaanbod, materialen, afspraken en andere randvoorwaarden kan bijdragen aan de ontwikkeling binnen de betreffende leerlijn van het leergebied Nederlands. Voor de leerlijn Literatuur betekent dat onder andere het bijhouden van een rijke, actuele en diverse boekencollectie.

Daarna volgt de leerlijn zelf, waarin de kennis en vaardigheden uit de betrokken kerndoelen zijn uitgewerkt naar inhouden waarmee leerlingen per cluster van twee leerjaren aan de slag gaan. Binnen de leerlijn Literatuur zijn die inhouden uitgewerkt in een onderdeel 'ervaringen opdoen met literatuur' en 'inzicht tonen in literatuur'. Aan de uitwerkingen gaat steeds een korte beschrijving vooraf van hoe deze inhouden in de klas aan bod kunnen komen. Een groot deel van de specifieke uitwerkingen heeft tevens een concreet voorbeeld ter inspiratie voor in de klas.

De opbouw in het eerste onderdeel van de leerlijn Literatuur zit niet alleen in het aanbieden en kunnen lezen van steeds complexere teksten, maar ook in (a) het steeds zelfstandiger leren kiezen van rijke teksten op basis van inhoudelijke gronden, (b) het steeds beter onder woorden kunnen brengen van de persoonlijke voorkeur op basis van interesses, ervaringen en genrekenmerken en in (c) het verkennen van de waarde van literatuur via emoties en gedachten naar inzichten in zichzelf, de ander en/of de wereld.

Tegelijkertijd en in samenhang ontwikkelen leerlingen inzicht in wat literatuur is aan de hand van steeds meer en complexere verhaalelementen, verteltechnieken, genrekenmerken en creatief taalgebruik. Deze inhouden staan niet op zichzelf, maar steeds in dienst van het onder woorden kunnen brengen van de betekenis van het verhaal, de leeservaring en de emoties, gedachten en inzichten die ze bij de lezer oproepen. Zo beginnen dergelijke inzichten klein met bijvoorbeeld het herkennen van de angsten, woordgrapjes en het rijm in *Ridder Florian* en groeien ze uit via *Gozert*s perspectief en beeldend woordgebruik als 'onderkonten' tot het kunnen benoemen van de verschillende manieren van spanningsopbouw in diverse spannende genres als thrillers, horror, detectives en dystopieën in *young adult*literatuur.

5. Tot slot

In januari 2027 publiceert SLO de eerste leerlijnen op de website van SLO. Dit zijn de leerlijnen voor Nederlands en Rekenen en wiskunde in het po/so en de onderbouw vo/

vso/pro. De leerlijnen voor de andere leergebieden volgen een jaar later (SLO 2026d). Met deze nieuwe leerlijnen van SLO kunnen schoolteams bewuste, professionele keuzes maken om tot een curriculum te komen dat opgebouwd is vanuit de nieuwe wettelijke kaders: samenhangend en uitdagend, voor iedere leerling, en passend bij de eigen school!

Wil je op de hoogte blijven van de laatste ontwikkelingen? Houd dan de website www.slo.nl/leerlijnen in de gaten.

Referenties

AHOVOKS (2026). 'Minimumdoelen en visieteksten voor het derde jaar kleuteronderwijs, het vierde jaar lager onderwijs en het zesde jaar lager onderwijs'. Brussel: Vlaamse overheid.

SLO (2025). 'Definitieve conceptkerndoelen Nederlands herziene versie 2025 inclusief toelichtingsdocument'. Amersfoort: SLO, landelijk expertisecentrum voor het curriculum.

SLO (2026a). 'Kerndoelen primair onderwijs'. Amersfoort: SLO, landelijk expertisecentrum voor het curriculum.

SLO (2026b). 'Kerndoelen voortgezet onderwijs'. Amersfoort: SLO, landelijk expertisecentrum voor het curriculum.

SLO (2026c). 'Actualisatie van de examenprogramma's'. Online raadpleegbaar op: https://www.slo.nl/thema/meer/actualisatie-kerndoelen-examenprogramma/actualisatie-examenprogramma/.

SLO (2026d). 'Van actuele kerndoelen naar onderwijs. Ontwikkeling leerlijnen'. Online raadpleegbaar op: https://www.slo.nl/leerlijnen.

Vanhooren, S., C. Pereira & M. Bolhuis (2017). 'Iedereen taalcompetent! Visie op de rol, de positie en de inhoud van het onderwijs Nederlands in de 21ste eeuw'. Den Haag: Nederlandse Taalunie.